

Adrian Leonard Mociulschi

MIC TRATAT DE MAGIE

Cuprins

<i>Prefață</i>	7
<i>Cuvânt dilematic</i>	11
Capitolul I. Cercul vicios	19
Capitolul II. Magie <i>vs.</i> vrăjitorie	29
Capitolul III. Așterne-te, masă!	39
Capitolul IV. Costuri și rosturi	49
Capitolul V. <i>Malus scientia</i>	61
Capitolul VI. A treia cale	73
Capitolul VII. În loc de încheiere sau de început	81
<i>Epilog</i>	91
<i>Bibliografie</i>	94

CAPITOLUL I

Cercul vicios

„Îți poți trăi viața doar în două moduri.
Sau crezi că nu există magie,
sau crezi că totul e magie.“

Albert Einstein

Această scriere nu este un grimoar de la care cititorul să aștepte expunerea unor formule ale controversatei arte. Despre farmece, vrăji sau ocultism s-au scris multe lucrări. De la basmele culese de Frații Grimm la textele funerare ale Egiptului antic, publicate în *Cartea Morților* de egiptologul Karl Richard Lepsius, avem destule evocări ale magiei. Mai corect spus, ale magiei de tip tradițional. Aceasta este singura cunoscută publicului larg, prin ecranizările unor opere literare precum cele semnate de J.R.R. Tolkien (*Stăpânul inelelor*) și Joanne Rowling (*Harry Potter*). Dar iluzia oferită de proiectarea luminoasă a poveștilor pe marele ecran este ea însăși magie. Mai mult decât atât, magia celei de a șaptea arte o transcende pe cea din cărțile de povești, revenind totodată la tradițiile nescrise ale umanității.

De la picturile rupestre până la monumentele preistoriei, precum cel de la Stonehenge, vedem că primele întreprinderi magice au fost reproduse de operele plastice rămase anonime. Altele au fost transmise pe cale orală, intrând în

legendă. Se spune că primii magicieni s-au format în Orient, numele lor sugerând descendența din comunitatea gentilică a *magoi*-lor. Se crede că aceștia nu s-au bucurat doar de puteri magice, ci și politice. De pildă, magii care au venit la nașterea lui Iisus au fost capete încoronate de pe cuprinsul continentului asiatic. Conform tradiției, Melchior era regele Persiei, Balthazar era rege al Arabiei, iar Gaspar, rege al Indiei. Așadar, cei trei magi de la Răsărit, despre care ne vorbește *Evanghelia după Matei*, judecând și după darurile pe care le-au adus cu ei, au fost cu toții conducători.

Pe măsură ce filosofia a fost înlocuită de vrăjitorie, magicianul de la origini a devenit iluzionistul îndrăgit pentru reprezentațiile de la bălciuri sau iarmaroace. Scamatorul de pe lângă circurile ambulante și vrăjitoarea pe care o numim *Baba Cloanța* i-au înlocuit pe bardul Merlin și pe frumoasa Viviane. Puterile care s-au născut odinioară din iubirea de înțelepciune au devenit un sinonim al fermecătoriei de la țară, în mediul citadin. Asociată cu prestidigitația, și nu cu filosofia, magia a fost privită, pe bună dreptate, ca o escrocherie. Alteori a fost privită ca o speculație, al cărei etimon se referă la oglinda în care ne privim de secole. Cu toate acestea, istoria a demonstrat că cercetarea originii lucrurilor nu a rămas o simplă fantasmagorie, ci a premers evenimentele care confirmă astăzi valoarea de adevăr a unor învățături ezoterice.

Mințile luminate ale veacului nostru au dus mai departe strădaniile înțelepților din vechime. De pildă, savanții de la Organizația Europeană pentru Cercetare Nucleară au confirmat existența bosonului Higgs cu ajutorul acceleratorului de particule de la Geneva. Această descoperire a răspuns întrebării legate de modul în care materia elementară dobândește masă, aducându-ne cu un pas mai aproape

de înțelegerea Universului. Prin urmare, știința a devenit astăzi un sinonim al magiei de odinioară, de când miracolele tehnologiei le-au depășit pe cele consemnate în cărțile de povești. Poate că basmele nu sunt altceva decât prefigurări ale lumii în care știința va lua locul vrăjitoriei. S-ar părea că geniile au intuit corect faptul că lumea fantastică, plină de lucruri și de ființe extraordinare, poate fi creată și în afara închipuirilor noastre.

Mașinăriile descrise în cărțile lui Jules Verne sau desenate în caietele lui Leonardo da Vinci sunt tot atâtea prefigurări ale minunilor tehnologice împlinite în lumea modernă. Aripile lui Icar s-au transformat în dispozitivele care asigură astăzi sustentarea, stabilitatea sau schimbarea direcției avionului. Iar virtuțile medicinale ale unor plante s-au transmis medicamentelor care au vindecat multe boli considerate până nu de mult incurabile. Ba chiar și fauna bestiarelor medievale a fost identificată cu ajutorul urmelor de animale rare sau nemaîntâlnite. Descoperirea dragonului, sau varanului, de Komodo în insula indoneziană cu același nume este dovada vie a faptului că balaurii legendari există printre noi. Monstrul din Loch Ness poate fi privit tot ca o dovadă a existenței leviatanului biblic, a cărui amintire supraviețuiește odată cu legenda fabulosului șarpe din lacul scoțian. Oare ar putea ingineria genetică să permită, într-un viitor apropiat, clonarea acelor reptile uriașe, dispărute în vremuri imemorabile? Romanul *Jurassic Park* al lui Michael Crichton ar putea da răspunsul în această privință.

Tehnologia a schimbat modul în care trăim, învățăm și muncim. De la covorul fermecat la motorul cu aburi și, mai târziu, la cel cu reacție, vedem cum magia s-a transformat în știință. Poate că apoteoza transformării miraculoase a lucrurilor este chiar stadiul actual al civilizației

noastre. Sculptura celibatarului Pygmalion a prins viață în *Metamorfozele* lui Ovidiu, la fel cum păpușile companiei RealDoll au dovedit că roboții pot fi mai mult decât mașinării industriale. Obiectul magiei, miracolul, s-a preschimbat de curând într-un lucru banal. Dacă în povești doar magicienii obișnuiau să le poruncească lucrurilor înconjurătoare, astăzi tehnologia ne aduce magia pe tavă. Comenzile verbale au împlinit vrăjile făcute pentru urnirea lucrurilor din loc. În universul tehnologic, obiectele fermecate nu mai sunt globul și mătura vrăjitoarelor, ci telefonul mobil, televizorul și autoturismul care ascultă de vocile autorizate.

Am putea spune că tehnologia este „magia albă“, atunci când nu este militară. Dar mașinile și mecanismele nu slujesc pe oricine, ci doar pe aceia care pot introduce în ele suficiente monede ca să le pună în mișcare. Cine nu poate plăti acest preț nu se va putea înfrupta din roadele progresului tehnologic, de când fructele Pomului Cunoașterii au fost sistematizate în științele omului. Unele au gustul (sintetic) al *chimiei*, iar altele, forma geometrică a matematicii. Ne-au adus puteri pe care le putem numi magice pentru că efectele lor sunt la fel de amăgitoare ca magia. De pildă, automatizarea și robotizarea, care au transformat în realitate visul omului de a munci mai puțin sau deloc, au drept consecință înlocuirea resurselor umane.

Bucuria de a trăi într-o lume fermecată va dispărea pe măsură ce noile descoperiri, scoase din jobenul Pălărierului Nebun, vor face ca locurile de muncă să fie tot mai greu de găsit. Iar decalajul dintre cei bogați și cei săraci se va mări odată cu trecerea timpului, căci acumularea de bunuri materiale îi avantajează doar pe cei care au. Trebuie să fim de acord cu Thomas Piketty că bogăția moștenită crește în

valoare mult mai rapid decât salariile sau economiile individuale, afirmându-se astfel primatul capitalului într-o lume pe care o învârte banul. S-ar părea că omenirea nu poate depăși stadiul privilegiilor ereditare ale feudalismului. Din când în când apar revoluții îndreptățite de combaterea inegalităților sociale, dar care își pierd repede legitimitatea atunci când instituționalizează tâlhăria. Mai mult decât atât, răzbunarea este la fel de ineficientă ca încercarea ursului păcălit de vulpe de a își face singur dreptate.

Maleficiul, în general, nu aparține vreunui sistem politic. Și în cazul naționalizărilor abuzive, și în cel al executărilor silite, oamenii și-au pierdut avutul indiferent de orânduirea politică. Dacă în regimurile totalitare economiile populației au fost ruinate prin stabilizările monetare, în lumea liberală s-a obținut același efect de către artizanii bulelor sparte în crize economice. Dar ceea ce ar trebui să ne îngrijoreze nu este faptul că omenirea a rămas în Evul Mediu, ci că legea junglei a transformat omul într-un mâncător de oameni. De la antropofagia ritualică la cunoscuta luptă pentru supraviețuire, omul s-a hrănit mereu pe seama energiei altuia.

Magia nu a făcut decât să transforme canibalul din sălbăticie în vampirul Tipătescu, despre care ni se spune „că sugă sângele poporului”¹⁰. De altfel, nici nu ar fi posibilă înavuțirea unora, dacă alții nu ar fi ajuns la sapă de lemn. Pentru că orice competiție naște învingători și învinși, antagonismul claselor sociale este chiar clasamentul

10. Ștefan Tipătescu, unul dintre personajele principale ale comediei *O scrisoare pierdută* de I.L. Caragiale, a fost etichetat într-un articol „publicat” în cadrul piesei de teatru ca „vampir” care ține în gheare „unul dintre cele mai frumoase județe ale României” (Actul I, Scena I).

De la comorile ascunse într-o peșteră în care am fi putut intra rostind formula „Sesam, deschide-te!“ am ajuns la controlul vocal pentru *smartphone*-uri, tablete și alte dispozitive electronice. Asistăm, așadar, la o manifestare liberă a puterilor considerate odinioară vrăjitorești. Așa cum Ali Baba putea porunci stâncii îndărătul căreia erau ascunse bogății, omul contemporan poate comanda asistenților digitali în spatele cărora se află Inteligența Artificială.

„Democratizarea“ magiei face o diferență cantitativă între artefactele din basme, puține la număr, și cele ale societății de consum, produse pe bandă rulantă. Am ajuns să trăim într-o lume pe cât de miraculoasă, pe atât de misterioasă, dar încă nu ne dăm seama de acest lucru. *Micul tratat de magie* dorește să divulge seducția lumii tehnologice de astăzi, purtând cititorul pe acele cărări ale cunoașterii pe care le-a bătut și autorul în cercetările sale.

